

VETUSTISSIMA
ADJECTIVORUM LINGUAE POLONAE DECLINATIO

MONUMENTIS INÉDITIS ILLUSTRATA.

Constat inter omnes, terminationem instrumentalis et localis adjectivorum linguae polonae multis difficultatibus esse intricatam; non propter rei ipsius difficultatem, sed propter incuriam eorum, qui ante quadringentos annos linguae polonae eum locum tribuere constituerunt, quem eoque lingua latina apud nostrates obtinuerat, et propter nimiam anxietatem eorum, qui hac nostra aetate linguae polonae indole perspecta de terminatione nominum statuendi habent potestatem.

Quum enim medio fere seculo decimo quinto adjectivorum scribendorum ratio fluctuare coepisset, tribus sese inde sequentibus seculis scriptura eorum casuum in magna inconstantia versabatur neque repertus est, qui legem certam eamque rationi convenientem proponeret.

Ne autem nimis longe videar rem repetere, paucis indicabo, qua de re agatur. Terminations instrumentalis et localis generis masculini et neutrius in singulari numero hae apud Polonos reperiuntur: im, ym, iém, ém, ita tamen, ut alii im, ym utrique casui in genere masculino, terminations vero iém, ém iisdem casibus in genere neutro tribuant; alii autem repudiata terminatione iém, ém, uti in pronuntiando a terminatione im, ym non valde diversa, terminationem im, ym utrique casui et generi vindicent. In numero autem plurali similem in modum discrimen intercedere perhibetur inter terminations imi, ymi et emi, quarum primam vindicant quidam nominibus personalibus generis masculini personalem declinationem sive potius pristinam nominativi formam servantibus, alteram autem ceteris nominibus. Earum igitur terminationum usus inde a seculo quinto decimo nullis legibus erat adstrictus, ut scriptorum quisque plerumque sibi ipse non constaret, poetae autem eam legem ratam haberent, quam versus cujusque structura desideraret.

Quum autem seculo octavo decimo res ad grammaticos pervenisset, majus malum inciderunt, qui minus evitare volebant. Nam quum eoque propter legis defectum errabant scriptores, exinde errabant ad legem, nam praeceptum a grammaticis constitutum quum naturae linguae non esset accommodatum, constantiam tantum quandam in errando praescrisit.

Praeunte enim Szylarscio*) hanc legem praescrisit praestantissimus vir isque linguae polo-

*) Początki Nauk dla Nar. Młodzieży, to jest Grammatyka Języka Polskiego ucząca, przez M. Walentego Szylarskiego ułożona roku 1770, do druku podana w Lwowie.

nae amantissimus, Onuphrius Kopczyński, discrimen, quod revera non est, inter terminationem generis masculini et neutrius esse observandum, nullum autem intercedere debere inter terminationem instrumentalis et localis, qui casus revera discernendi sunt.

Legem hanc et sermonis poloni naturae repugnare, et rationi quam eae linguae sint secutae, quas prae oculis quodammodo habuerent primi linguae polonae scrutatores, adversam esse, et ipsi alibi demonstravimus*), et ab aliis quoque comprobatur. Non est igitur, cur in refutandis Kopczynscii argumentis amplius desudemus. Quum tamen in hunc usque diem plerique Kopczynscii auctoritatem sequantur, ususque communis scholarum nullam aliam legem noverit, quaeritur, quaenam sit de ea re sententia eorum, qui linguarum scientiam eos progressus facere volunt, qui cum ceterarum artium et disciplinarum progressibus conveniant.

Longum est omnes recentiorum grammaticorum de ea re opiniones enumerare; neque tamen plane nomina eorum taceri possunt, qui vetustiore linguam usum in praeceptis constituendis respicerent, licet non semper sufficientem exemplorum numerum adhibuerint, neque ea, qua par est subtilitate, judicaverint.

Jam vero mirum aliquid accidit doctissimo Maciejovscio qui exhibens explicationem mutationum et vicissitudinum linguae polonae**) congegit turbam exemplorum ad eas formas adjectivorum explicandas, quae magnam partem nulla explicatione egeant, ablativi autem et instrumentalis terminationem ne leviter quidem tetigit, neque omnino exempla vetustiora eorum casuum attulit, nam specimen, declinationis vetustissimae adjectivorum, quod l. c. pag. 273 exhibuit, caret iis ipsis casibus, quos magnis difficultatibus obstructos uberius illustrare nobis proposuimus. Deest nimirum viro alioquin doctissimo sive ea subtilitas, quae longiore eoque speciali linguarum studio acquiritur, sive ingenii acumen, quod etiam absque exercitatione philologica difficiliore quaestiones grammaticas expedire sciat.***)

*) Wiadomość o życiu i pismach Jana Kochanowskiego. Poznań 1857, pag. 199.

**) Piśmiennictwo polskie, tom II, pag. 223.

***) Non possum mihi temperare, quin corrigam aliquot errores viri clarissimi in illustrandis quibusdam antiquioribus vocabulis. Operi „Dodatki do Piśmiennictwa“ canticum de Virgine Maria inseruit pag. 142, cujus haec est conclusio:

Proś za nami Boga,
bądź ty nasza koga,
bychom morze przebyli
do nieba przyplłynęli.

Haesit Maciejovius aliquantulum in voce koga, nihilque moratus hanc adjecit explicationem: „koga za kogka (od koić po czesku kogiti tulic) znaczy mamka, żywicielka, pocieszycielka (porównaj Jungmana).“ Nimirum fugit virum clarissimum koga e Czechico kogiti, koja fuisse legendum, quod in nostrum locum nequaquam quadrat, nam non respondet prioris versus exitui: Boga. Neque etiam sensum satis aptum eruere hac explicatione potuit, quoniam nutricis auxilium in mari transnavigando vix usui esse possit. Vox koga e media latinitate in polonicam linguam recepta significat navigium, ut ex Glossario Du Cangii sub voce Cogga apparet, quae significatio loco nostro aptissima est. Eodem sensu vox ea adhibita est in describendis armis Korab in Libro Terrestri Costensi an. 1426, fol. 255, ubi haec verba leguntur: Jaco Jan Gorzescoth yest nas brath crewny po gego maczerzy y nassego clenotu, ktory nossy ymy (nosimy) coga, a w nye wyeza ze trzemy czenyamy, a zawolana corabyow.

Simile quid accidit Maciejovio in illustrando carmine Andreae Zbylitovii, quod pag. 179 ejusdem libri in medium protulit. Locus ipse ita est constitutus:

Jam vero Muczkowsicii opinio de instrumentalis et localis terminatione vetustissima non omni ex parte vera esse videtur. Quum enim perversam Kopezynscii legem pronuntiavisset*) eamque retinisset, adjecit notam huic paragrapho docens, instrumentalem generis masculini et neutrius perinde olim terminatum fuisse in im, ym, in plurali autem numero in imi, ymi, sicuti in lingua palaeoslovenica ceterisque slovenicis linguis. Reticuit igitur casum localem, ut non appareat, utrum recte de ea re judicaverit, nec ne; mentione enim casus localis ejusque terminationis non facta, exemplum localis tamen protulit, at non aptum communi slovenicarum linguarum usui, nempe localem w którym mieście et o dzieciątku tym, quae verba secundum omnium slovenicarum linguarum usum et linguae palaeoslovenicae consuetudinem w którem mieście, o dzieciątku tém scribere debebat.

Uberrime tractavit doctrinam instrumentalis et localis terminandi Andreas Sztochel.***) Quum tamen sibi proposuisset Kopezynscii praeceptum refutare, plurima profert argumenta evincentia, inter genus masculinum et neutrum in iis casibus nullum discrimen intercedere debere, quibus argumentis non est cur deroges. Attamen argumentatio viri praestantissimi non omnia ea continet, quae in conclusione posuit. Quum enim demonstravisset, inter genus masculinum et neutrum discrimen in iis casibus non debere intercedere, concludit, etiam inter casum instrumentalem et localem discrimen esse nullum, cujus rei argumenta protulit nulla; quae autem enumeraverat similitudinem terminationis masculini et neutrius evincentia, ea talia sunt magna ex parte, ut ea ipsa edoceant, terminationem localis non eandem esse debere atque instrumentalis. Primum enim cacophoniam vitare vult ex simili terminatione adjectivi et substantivi (*wesołem czolem*) orientem, quod localem non tangit, nam terminatio localis in substantivis alia est quam in adjectivis e. g. w zamku królewskiem. Ceterum vanus est iste horror cacophoniae, quippe quae vix in ulla alia lingua vitari possit. Deinde eodem modo terminari debere adjectiva masculina et neutra ex eo concludit, quod et substantivorum masculinorum et neutrorum eadem sit terminatio. Quum tamen localis terminatio a terminatione instrumentalis in substantivis differat, quod vir doctissimus non animadvertisse videtur, etiam in adjectivis declinandis hanc differentiam servari consentaneum est. Tum ceterarum slovenicarum linguarum consuetudine novum declinandi praeceptum firmari contendit Sztochelius, quod eadem sit

Pan to wielki, kto na stronie
dość ma na swoim zagonie;
czego potrzeba
gdy z gębę chleba?

Postquam praepositionem *z* cum voce *gębę* junctim scripsit, vocabulum vitiosum *zgebę*, quod inde ortum est, hunc in modum illustrat Maciejowski: „chwałę się, słyę. Porównaj Lindego pod wyrazem *gęba*.“ Quum igitur vocem *zgebę*, quae omnino non reperitur, ipse formasset, sensum ei tribuit eundem, qui latino glorior inhaeret, ejusque rei testem accersit Lindium. Frustra: sejungenda sunt *z* et *gębę*, ut praepositio *z* voci *gębę* apposita modum substantiae significet, quo poetae opus est, ne quid amplius optet: quid mihi deest, si tantum habeo, quantum buccae sat est? Falli opinione virum doctissimum in rebus difficilioribus neque miror, neque aegre fero. Quod autem Lindii et Jungmani magnis nominibus in causa dubia abutitur, et viris his obrectare et eludere lectorem videtur; Nam Linde sub voce *gęba* significationis, quam protulit Maciejowski, nullam fecit mentionem, imo vero unicam veri sensus eruendi viam monstravit apposito pag. 35 tomi II novae editionis simillimo loco ex Cnapii Adagiis: Ma z gębę chleba, quem rectissime illustravit, ile trzeba, aby się najeść.

*) Grammatyka języka polskiego. Kraków 1849, pag. 88; Petersburg 1860, pag. 87.

**) Grammatyka historyczno-krytyczna języka polskiego. Warszawa 1854, pag. 203—213.

terminatio in istis adjectivorum masculinorum et eorum, quae neutris substantivis sint juncta. Recte sane, quod ad ablativum cum ablativo collatum et quod ad localem locali respondentem. At rursus fugit virum clarum, ceteras linguas slovenicas sublata differentia terminationis inter genus masculinum et neutrum, vel potius nunquam admissa, differentiam tamen inter instrumentalem et localem firmissime observavisse. Non est igitur, cur Sztochellii auctoritatem sequamur.

Restat ut eorum proferam opiniones, qui ratione ceterarum linguarum slovenicarum habita de adjectivorum terminandorum inconstantia judicaverunt. Sed ne hi quidem vulnus sanare posse videntur. Nam Miklosich, qui in slovenicarum linguarum indole cognoscenda et maxime desudavit et optime meruit, quamquam vulgatum inde a Kopczynscii tempore scribendi modum nequaquam posse defendi rationibus scientiae concedit, tamen optimum esse asserit*) in iis grammaticis, quae communi usui serviant, perversam scribendi methodum retinere. Quam egregii viri sententiam probare nullo modo possum. Quod enim unius Kopczynscii auctoritate in communem scribentium usum perperam receptum est, id auspiciis aliorum vivorum doctorum rursus amoveri potest, praesertim cum Miklosich ipse in iis adjectivis, quorum declinationem uti exemplum proposuerat,**) aliam rationem jam sit secutus.

Praeter Miklosichium eandem fere viam persequitur C. W. Smith, qui in iis adjectivis, quae uti exemplum declinationis proposuit, in instrumentali et locali terminando eam secutus est rationem***) quae ceterarum linguarum slovenicarum usui sit accommodata et declinationis conditioni non repugnet. Non tamen ausus est huic unice verae methodo vim legis tribuere, nam ipse communem scribendi usum referens (pag. 49) dubitare videtur, num possit inveterata Kopczynscii methodus deleri et extingui. Qua in re utriusque viri modestiam et miror et moleste fero. Nimirum videntur egregii viri nimiam reverentiam adhibere adversus eum populum, cujus literas, licet ipsi ex aliis gentibus processerint, egregie promoverunt, nisi forte facultatem meliora eligendi eaque sequendi nobis denegaverint.

Horum itaque grammaticorum sententiis in examen vocatis inconstantiam terminandorum adjectivorum linguae polonae quum praeteritis seculis increbruisse, tum recentiorum grammaticorum auctoritate amoveri non potuisse videmus. Quae quum ita sint, quaeritur, sintne aliae rationes, quae adhuc neglectae in linguae polonae constitutionem vim aliquam habere possint.

Linguam polonicam ex ea lingua ortam esse, quae vulgo palaeoslovenica nuncupatur, verisimile est, quamquam adhuc non satis liguet, quatenus necessitudo intercedat inter eas, quae nunc vigent florentque linguas slovenicas et inter palaeoslovenicam. Quum tamen multis de causis judicari possit linguam polonam vetustissimis temporibus fere easdem leges esse secutam atque linguam palaeoslovenicam, terminationem adjectivorum in iis casibus, quos illustrare propositum est, secundum usum linguae palaeoslovenicae paucis verbis adumbrare par est.

Duplicem in modum adjectiva palaeoslovenica declinantur: sunt enim partim indefinita quae vo-

*) Vergleichende Grammatik der slavischen Sprachen von Fr. Miklosich. Wien 1856, tom III, pag. 488.

***) I. c. pag. 486.

***) Grammatik der polnischen Sprache von C. W. Smith. Berlin 1845.

cantur primitivam formam prae se ferentia, quae easdem leges in declinando observant, quas substantiva, veluti *добръ, добра, добро*; partim ex primitivis illis adjectivis et suffixo pronomine demonstrativo *и, ѿ, ѣ* composita, definita vocitantur, quae declinationem ejusdem pronominis sequuntur, velut *добрѣи, добрѣи, доброю*. Quum igitur ablativus pronominis demonstrativi sit *имѣ* — *имѣ*, localis autem *ѣмѣ* — *ѣмѣ* in genere masculino et neutro, easdem terminationes iis in casibus et adjectivis definitis, et iis pronomibus, quae instar adjectivorum terminantur, proprias esse apparet. Exempla ubique reperiuntur uberrima, veluti in Cod. Suprasl.*) pag. 156 *съ свѣтъимѣ доухомѣ*; pag. 157 *на твердѣимѣ каменѣ*; pag. 180 *пламенѣимѣ оржжѣимѣ*; pag. 162 *къ оржжѣимѣ*.

Non aliam fuisse declinationem adjectivorum linguae polonae vel ex eo apparet, quod antiquitus discrimen idem observabatur inter adjectiva definita suffixo pronomine demonstrativo exornata, quae nunc vulgo usurpantur, et inter primitiva illa indefinita adjectiva, quorum nunc perpauca vestigia reperiuntur in quibusdam adverbis,**) plura tamen praesertim in adjectivis possessivis quondam usurpabantur. Non desunt exempla seculi XIV et XV, quorum aliquot inedita proferre liceat.

Tako nam pomozi bog, Jaco to swadczimi, iaco wocenez szwol stachnina zyta za czterna-czeze grzywni i tego vzitek yma.

Tako nam pomozy Bóg, jako to świadczymy, jako Węcniec (Vincentius) wziął Stachnina (nunc Stachnino) żyta za czternaście grzywien i tego użytek ima.

Lib. Terrest. Pyzdr. a. 1398 fol. 67.

Tako nam pomozi bog, Jaco to swadczimi, iaco oczeslaw za iacobowa oczcza penodzi nebral.

Tako nam pomozy Bóg, jako to świadczymy, jako Oczeslaw za Jakubowa (nunc Jakubowego) ojca pieniędzy niebrał.

Lib. Terr. Pyzdren. a. 1398 fol. 67.

Tako nam pomoszi bog, iaco tho swathezimi, iaco Iacusz Wancenczewa zita nebral, ani go wszythca ma.

Tako nam pomóż Bóg jako to świadczymy, jako Jakusz Węcńcewa żyta niebrał, ani go użytka ma.

Lib. Terr. Gnesnen. a. 1402 fol. 1.

Taco nam pomozy bog, iaco to swadczimi, iacosm gyndrzich ne kasal swym towarzissom pobracz clechnarowa sukna za dveseze grziwem, ani tego vzithka ma.

Tako nam pomozy Bóg, jako to świadczymy, jako Jędrzych nie kazał swym towarzyszom pobrać Klechnarowa (Klechnarowego) sukna za dwieście grzywien, ani tego użytka ma.

Lib. Terr. Pyzdren. a. 1403, fol. 60.

Taco nam pomoszi bog, Jaco to swatezimi, Jaco pan Janusz ne pobral sandziwojewa szita trzitisancze cop, ale czsom bral tom bral na swem polu.

Tako nam pomozy Bóg, jako to świadczymy, jako pan Janusz nie pobrał Sędziwojewa żyta trzytysiące kop, ale com brał tom brał na swem polu.

Lib. Terr. Gnesnen. 1404. 30.

*) Monumenta Linguae Palaeoslovenicae e codice Suprasliensi edidit Fr. Miklosich. Vindobonae 1851.

***) Exempla attulimus in Wiadomość o życiu etc. pag. 195.

Taco nam pomozy bog y swanty crzyz, iaco potrek nezaswal Anki za Woczoczewa ziwota o nepomozena prawa.

Taco nam pomozy bog, iako to swadzimi, iacoscsm przitem bil, iaco Sandziwog receptit pecuniam swe prawe, gesse netikali derzscowa rokojemstwa, ale swe prawe penódze, gychzem panu bogussevi poziczil.

Taco mi pomozy bog, iacoscsm ia newzól szezci grziwen pozagu Virzchoslavina v Stanislava.

Jaco kedy nyeprzyaczele byzely w zemją oscodydz zemyą, a kyedy pan Barthoss byezal za pogonem, a crol gy ostawil myasto ssyebye, tedy nyeslal do domu pana Gylowa, aby byezal za nyeprzyaczelmy, any wyedzal, any ssą przed panem starostą wysnal, aby do nyego pan Barthoss slal.

His igitur praemissis non est, cur mireris, priscoe linguae polonae adjectiva iisdem regulis obnoxia fuisse, quibus linguae palaeoslovenicae adjectiva. Tamen adhuc neque exemplorum sufficientem copiam monstravit quisquam, neque satis exploratum est, quonam tempore haec lex negligi coepta fuerit. Legenti mihi monumenta linguae polonae medii aevi manu exarata in adjectivorum observatione duarum rerum ratio habenda esse videbatur. Nam et reliquiae adjectivorum, quae infinita vulgo vocantur, id est pronomine demonstrativo in fine carentia, quorum exempla supra proposuimus, haud parvi momenti esse videbantur, et ablativi atque localis terminatio parum certa incitabat ad inquisitionem, possentne certa vestigia constantis usus in scribendis adjectivis investigari, quorum auctoritas inconstantiae hujus nostrae aetatis mederi posset. Quae collegi prisci ablativi et localis exempla, quamvis ad communem usum satis parvi momenti esse videantur, tamen in medium proferre non ambigo, quod et mirum in modum conveniunt cum lingua palaeoslovenica ceterisque slovenicis, et fortasse non rejicienda esse videbuntur ei, qui linguae polonae vicissitudines enarrare sibi proposuerit.

Jacosm neslubowal Jacobowi zaskoda, kedimsm gi po mem posselswe slal.

Tako nam pomozy Bóg i święty krzyż, jako to świadczymy, jako Piotrek niezazwał Hanki za Wąceńcowa żywota o niepomożenie prawa.

Lib. Terr. Pyzdren. a. 1404. fol. 167.

Tako nam pomozy Bóg, jako to świadczymy, jakom przytem był, jako Sędziwój receptit pecuniam swe prawe, jeże (i. e. które) nietykały Dzierzkowa (Dzierzkowego) rękojemstwa, ale swe prawe pieniądze, ichżem panu Boguszowi pożyczyl.

Lib. Terr. Pyzdren. a. 1405. 184.

Tako mi pomóż Bóg, jakom ja niewział szezci grzywien posagu Wierzchoslawina u Stanislawa.

Lib. Terr. Pyzdren. a. 1406. 193.

Jako kedy nieprzyjaciele biezeli w ziemię oszkodzić ziemię, a kedy pan Bartosz biezal za pogonem, a król ji ostawil miasto siebie, tedy nieślal do domu pana Gylowa (Gil cognomen), aby biezal za nieprzyjaciolmi, ani wiedzial, ani się przed panem starostą wyznał, aby do nyego pan Bartosz slal.

Lib. Terr. Costen. 1424. fol. 20.

Jakom nie ślubował Jakubowi za szkodę, kiedym ji po mem poselstwie slal.

Lib. Terr. Posnan. a. 1387 fol. 33.

Wlodarius sic jurabit: Iako mi sô Wanczlaw poclonil przeth swantim marczinem, y o tosm gy vezandzal. Fidejussores sic jurabunt: Jakosmi viranczili włodarza skot wanczslawow przeth swantim marczinem.

Jako mam s mimi dziecmi skodi sedmdzessôt grziven i dve o wöczenczevo rócogemstwo.

Czso Laurentio maczey pobral, to gi pobral po krolowe coronouanu.

Jaco mi Borzislauovim poslanim swânto za dzsancz grziven bidlo.

Taco my pomozy — isz bawor ne puszczał na ianusza przizogó na tem vgeszdze, czo gy sobe wolne wybrała.

Katharzina trzimála rogaczewo trzi lata spocogem po swem mósu a scepan ge nigdi negabal.

Iaco to swatheczeni, iako Adamowa iest za swim mózem burzmistrzem poznanskim a cosczanskim, nigdy neothiednana iey rzecz z grizinskim, ale grizinski przed panem Sódziwoem poznal, iże cztirzi sta grziwen wzał yey opiekadnikem bil.

Czo ranil marcin iacuba, to go ranil na swem dobrze, ani s iego poczantkem, ani na krolewe drodze.

Taco nam pomozy bog — iako to swytcimi, yse pan Bartos kedy gy pan Jan Sötoczsky myal postauicz Jacobowi naprawota tedy rosnemogl sye przet tim rokem y umarl.

Wlodarius sic jurabit: Jako mi się Węclaw poklonił przed świętym Marcinem, i o tom ji uciażał. Fidejussores sic jurabunt: Jakośmy wyręczyli włodarza skot węclawow przed świętym Marcinem.

Terr. Posnan. a. 1391 fol. 196.

Jako mam z mymi dziećmi szkody siedmdzieściat grzywien i dwie o Węcńcowe rękogemstwo.

Terrest. Posnan. a. 1391. 198.

Co Laurentio Maciej pobrał, to ji pobral po krolowem koronowaniu.

Terrest. Posnan. 1391. 200.

Jako mi Borzysławowym posłaniem wzięto za dziesięć grzywien bydło.

Terrest. Posnan. 1393. 191.

Tako mi pomozy — iż Bawor nie puszczał na Janusza przysięgę na tem ujeździe, co ji sobie wolnie wybrała.

Terrest. Costen. a. 1394. 23.

Katarzyna trzymała Rogaczewo trzy lata spokojem po swem mężu, a Szczepan jój nigdy nie gabał.

Terrest. Costen. 1395. 27.

Jako to świadczymy, jako Adamowa jest za swym mężem burmistrzem poznańskim a kościańskim, nigdy nieodjednana jój rzecz z Gryżyńskim, ale Gryżyński przed panem Sędziwojem poznal, iże cztery sta grzywien wział, jój opiekadnikiem był.

Terrest. Posnan. 1396. 155.

Co ranil Marcin Jakuba, to go ranil na swem dobrze, ani z jego początkiem, ani na królowej drodze.

Terrest. Posnan. 1397. 183.

Tako nam pomozy Bóg, jako to świadczymy, iże pan Bartosz kiedy ji pan Jan Satocki miał postawić Jakubowi na prawotę, tedy rozniemógł się przed tym rokiem i umarl.

Terrest. Pyzdren. 1397. 35.

Taco gym p. b. iaco swadczimi iaco Wawrzinecz neprzeproszil Jana groszmi ale zemskimi penoczmi.

Taco mi p. b. czso mi sze dostalo polu sledze, to mi sze dostalo prawim dzalem.

tedi meli swe cone poprzisodz, tedi tam rok stali y o to sze tenoli*) do sódzey. Wincencow perca dixit: Subjudex, opytay gych, poziwali-li wocencza czy meszcziczi szco ot nich nan zaluge. A perca gych: tako poziwali. Tedi rzek Vocenczow perca tym ia listem volo lucrare.

Taco my pomoszy bog y swanty krzysz Jacom szlislzal ot kaplana Ramszowa swatka z ust Isz rzekl ne smem prziszonc z bom otgrodzon, A meszczanyn z Zitavi szco pobran, pobran na meszczem glecze.

Taco gym pomosi bog iaco to szwaczó czo wczinil Pyotras to wczinil na ianowe dziedzine sza staskowim poczotkem.

Taco gym p. b. iaco to swadczimi iaco sczech biwal na dziedzine swym bidlem popirzvem zódanu prava a ianek mv nechezal snym prava pomocz.

Kym sze ty rzecz roseszli o ty kopcze czos

*) Tknąć się dicebatur olim de iis, qui in iudicium vocati nomina apud eum dabant, qui diem dixerat; hic fere significatus firmatur loco Libri Terrestris Costensis anni 1394, fol. 23: volens ad illum, qui sibi terminum dederat vulgariter ticzancz. — Deinde omnino provocandi ad aliquem habet sensum: Terrest. Posnan. 1403. 140. Dominus Swanthoslaus attingit se vulgariter tñól, sò (i. e. tknął się) in scabinos et juratos, coram quibus eandem scultetiam emit. — Terrest. Posnan. 1403 fol. 145. Potrko praedictus citaverat Vasilonem, qui Vasilo tetigit se vulgariter tgnó sso in intercessorem vulgariter wzachotczó. — Terr. Pyzdr. 1417. 181. Et hoc tangendo se vulgariter ticzócz szó Jaskonem de Syrzniki iudicem inter praedictas partes deputatum. Terrest. Pyzdr. 1417. 192. astitit suo termino peremptorio tangens se alias dothyczócz szyc ad librum.

Tako mi pomozy Bóg, jako świadczy, jako Wawrzyniecz nie przeprosił Jana groszmi, ale ziemskimi pieniądzmi.

Terrest. Pyzdren. 1399. 46.

Tako mi pomozy Bóg, co mi się dostało półśledzie (medius mansus) to mi się dostało prawym działem.

Terrest. Pyzdren. 1399. 46. B.

tedy mieli swe konie poprzysiądz, tedy tam rok stali i o to się tknęli do sędziój. Wincenców pierca dixit: Subjudex, opytaj jich, pozywali-li Węcencza ei mieścicy, co ot nich nań żaluje. A pierca jich: Tako, pozywali. Tedy rzekł Węcenców pierca: tym ja listem volo lucrare.

Terrest. Pyzdren. 1399. 82.

Tako mi pomozy Bóg i święty krzyż, jakom słyszał od kapłana Ramszowa świadka z ust, iż rzekł: Nie smiem przysiądz, bom otgrodzon, a meszczanin z Żytawy co pobran, pobran na miejskiem glejcie.

Terrest. Costen. 1400. fol. 125.

Tako jim pomozy Bóg, jako to świadcę, co uczynił Piotrasz, to uczynił na Janowej dziedzinie za Staśkowim początkiem.

Terrest. Costen. a. 1400. 138.

Tako jim pomozy Bóg, jako to świadczy, jako Ściech bywał na dziedzinie z swym bydłem po pierwszym żądaniu prava, a Janek mu nie chciał z nim prava pomódz.

Terrest. Pyzdren. 1400. 48.

Kim się ty rzeczy roseszły o ty kopce, co o nie

o ne crzon zalował y oni rzeczy naiezowe y o gine
rzezi czso tamo wten czass kgnam pusczeni
bili.

Tako mi pomosy bog y swanti crzisz yaco to
szwathczimi Jaco Borzivy swym bratem y swimi
sinowczy netrzima wóczy kszódza Marczinovi czó-
szczy, ani trzymal yedno to czso nawsdawnem ly-
szcze mowy.

Taco mi pomoszi bog Jaco to swatczimi yaco
Jarochna poslala swe ludzi dwadzeszcza kmoth
a dw paniczu i rosipala copcze sprawem usute
azatimi kopezi vezinila dwdzeszcza grziwen scodi
Zacharzewi poszegwsi domy i drzewa.

Jacom przitem bil kedy Cuna Micolaiia vipra-
vicz slubila srokojemstwa.

Taco nam pomozy bog iaco to swadczimi, iaco
na tem konv nevczinono scodi crolewskemu ludv
nisz gy dobroscot kupil, ani tego vszit ma.

Taco nam p. b. iaco to swadzimi iaco ianus
samotrzech iaco sam dobrimi et cum duobus kme-
thonibus wezognol paskowa czleka in via regali
et ligna in domum duxit et reposuit.

Taco mi p. b. † iaco to dobrze wem iaco
w sandziwoiewem trzimani to zito grad pobil.

Jsz franczek yachał se cztirmi taco dobrimi
yaco sam a se trzimi podlejszimi na Niczcowo
dziedzino gwaltem i poszekl mu lankò.

Jaco to swatezò iaco Sandzivoy ne puszczil
Jarantha prosno przed starim sandza maczerzi-
nego possagu.

Krzon (i. e. Krzysztof) załował i ony rzeczy na
Jeżewie i o inne rzeczy, co tamo w ten czas knam
puszczony byli.

Terrest. Pyzdren. a. 1403. 140.

Tako mi pomozy Bóg i święty krzyż, jako to
świadczymy, jako Borzivy z swym bratem i z swy-
mi synowey nietrzyma więcj księdza Marcinowėj
części ani trzymał, jedno to, co na wzdawnem
liście mówi.

Terrest. Gnesnen. 1404. 16.

Tako mi pomozy Bóg jako to świadczymy, jako
Jarochna poslala swe ludzi dwadzieścia kmiot
a dwu paniczu i rozsypala kopce z prawem usute,
a za tymi kopcy uczynila dwadzieścia grzywien
szkody Zacharzewi pozegszy domy i drzewa.

Terrest. Gnesnen. a. 1404. 18.

Jakom przy tem był, kiedy Kuna Mikołaja
wyprawić slubila z rkojemstwa.

Terrest. Costen. a. 1404. 33.

Tako nam pomozy Bóg, jako to świadczymy,
jako na tém koniu nieuczyniono szkody królew-
skiemu ludu, niż ji Dobroskot kupil, ani tego
użył ma.

Terrest. Pyzdr. a. 1405. 173.

Tako nam pomozy Bóg, jako to świadczymy,
jako Janusz samotrzeć jako sam dobrymi et cum
duobus kmetonibus wściagnął Paskowa (Paskowe-
go) czleka.

Terrest. Pyzdren. 1406. 198.

Tako mi pomozy Bóg i święty krzyż, jako to
dobrze wiem, jako w Sędziwojewem trzymaniu
to żyto grad pobil.

Terrest. Pyzdren. 1406. 200.

Iż Frącek jechał ze cztérmy tako dobrymi jako
sam a ze trzemi podlejszimi na Niczkową dzie-
dzinę gwaltem i posiekł mu łakę.

Terrest. Costen. 1406. 23.

Jako to świadczę, jako Sędziwój nie puścił Ja-
ranta próżno przed starym sędzią macierzyego
posagu.

Terrest. Costen. 1408. 91.

Jaco to swatczo iaco wtiel leczech kedi mico-
layewi lubyatowskemu daleszino y duszino wzda-
no, ludze z malewa napawali dobytek y wando
ribi lowili wsdbinskiem yeszerze tacy dlugo asz im
iaul bronicz.

Isz to swatczso czso hanka zalowala na ma-
terna poyego bracze wencza trzidzeszci grziwen,
tego ymena materna po swem bracie neszdzil *)
ani go uszithca nyema.

Jako tho swatczą yz woytek y Stachnik wol-
wark wochly mimo trzidydeszcy lath dobrowolne
— o gensze Vbiszca swymy szostramy nane za-
lowala a o tho gich nighth prawem negabal.

Tako gemu pomozi bog y swanty krzisz, iaco
ten ptasnik wiyal s mego domu namem wosze na-
nich konech.

Tako gim pomozi bog y swanti † Jako przy-
tem bily kedy wpoznanu w grodze na welkem
domu kedisz Jura Sztaszkiem rozprawali sze yze
Woczech y Virzbantha neranczyly Staszkowy za-
tho ysby Jura nemal dayacz penandzy na besz-
drowszko, any cupowacz przeszstaszcowey woley
pode dwemastoma grziwen.

Tako nam pomozi bog y swanti † Jaco o them
dobrze wemy yze Jan Szram newszol Butcze by-
dlem y gotowimy penandzmy za dwadzieszca
grziwen.

Tako mi pomozny bog — iacko to swatczą
iako Syman przyechal Samotrzczech sgednym tako

Jako to świadcę, jako w tych leciech, kiedy
Mikołajewi Lubiatowskiemu Daleszino i Dusino
wzdano, ludzie z Malewa napawali dobytek i wędą
ryby lowili w zdbińskim jezierze tako dlugo, aż
im jał bronicz.

Terrest. Costen. a. 1408. 94.

Iż to świadcę, co Hanka żalowała na Ma-
ternę po jego bracie więca trzydzieści grzywien
tego imienia Materna po swem bracie niezdział,
ani go użytku nie ma.

Terrest. Costen. 1409. 133.

Jako to świadcę, iż Wojtek i Stachnik wol-
wark w Ochli mimo trzydzieści lat dobrowolnie
[wydzierżeli], o jenże Ubyszka z swymi siostrami
na nie żalowała, a o to ich nikt prawem nie
gabal.

Terrest. Costen. a. 1412. 52.

Tako jemu pomoży Bóg i święty krzyż, jako
ten ptasznik wyjechał z mego domu na mem wo-
zie na mych koniech.

Terrest. Posnan. a. 1413. 33.

Tako jim pomoży Bóg i święty krzyż, jako przy-
tem byli, kiedy w Poznaniu w grodzie na wiel-
kiem domu, kiedyż Jura z Staśkiem rozprawiali
się, iż Wojciech i Wierzbęta nie ręczyli Sta-
skowi za to, iżby Jura nie miał dajać pieniędzy
na Biedzrowsko, ani kupować przez Staśkowej
wolój pode dwiema stoma grzywien.

Terrest. Posnan. 1414. 51.

Tako nam pomoży Bóg i święty krzyż, jako
o tém dobrze wiemy, iż Jan Szram niewziął
Budce bydłem i gotowymi pieniędzmi za dwadzie-
ścia grzywien.

Terrest. Posnan. 1414. 57.

Tako mi pomoży Bóg — jako to świadcę,
jako Szymon przyjechał samotrzeć z jednym tako

*) zdić consumere, ut in sequentibus: neszdzila Mirosłaozey maczerzisy. Costen. 1406. 52. — szdzil mi zbroya
yaco pyancz grzywen. Costen. 1421. 163. — Consumere alias szdycz. Terr. Posnan. a. 1420. 82.

dobrim asdrugim podlejszim gwalthem y swosal
yego czlowyeka ywsadził gy wclodą y wclodzesm
gy ya wydzal y scłody wyręczył.

Jaco to swatczimi Jaco Wancenczow oczecz
y Wancencz poswem oczszu vitrzimal XXX lat
y trzy lata to niwa o yosz go Janusz poswal i o to
go wprawo newstawil asz ta lata visla.

Tako gim pomozi bog y swanti crziz Jakosce
przitem byly hy ottem wecze, yz pany benussa
wysla de terra nedoszedzawszy trzech lath kedy
pobrała Bydla yednego sz drugim Staszka Wil-
konske Mirosłaowego stryja rodzzonego Jako trzy-
dzieszczy grziwen, a ne bilo ye szcego poszwacz,
bo nemala nicysz w tem powecze any nigdzie pod
crolem.

Tako gemu pomozi bog y swanti crziz. Jako
bil prawim dzelczo medzi Ottho Trachem et Gun-
czerzem bratem yego y rozszdelil ye prawim dza-
lem wszitkim sbozim czsogokoly tedy mely a Otha
potem dzele dobrowolne viszedzal trszy latha
w swem domu swoy chleb jedząc.

Tako gim pomozi bog y swanti † iaco to swat-
czim, ysze ta niua czso yey Swansek dobil na-
gnewomirze tey yandzey ma trzeczą czanscz dzie-
dzicznym prawem y lang tich czsosz przeciw tey
niue.

Tako gim pomozi bog y swanti krzisz, jaco
tho swatczimi, iaco tha karczma, czsosz nicolay
oną navoczecha zalował, tha sō bela dostala pa-
skowi dziedzicznym dzalem weczistim, a nigdi mi-
rosławowi po liscze dzelnim dostala szo.

Tako gym pomozny bog y swanti † Jaco tho
swateczo Jsze pyotr Vrbanowsky ne yal na Grodno

dobrym a z drugim podlejszym gwaltem i związał
yego czlowieka i wsadził ji w kłodę i w kłodziem
ji widział i z kłody wyręczył.

Terrest. Pyzdren. 1414. 50.

Jako to świadczymy, jako Węcenców ojciec
i Węcenc po swem ojcu wytrzymał trzydzieści
lat i trzy lata tę niwę, o jąż go Janusz pozwał,
i o to go w prawo nie wstawił, aż te lata wyszły.

Terrest. Pyzdren. a. 1415. 74.

Tako jim pomozy Bóg i święty krzyż, jakoście
przy tem byli i o tem wiecie, iż pani Benusia
wysła de terra niedosiedziawszy trzech lat, kiedy
pobrała bydła jednego z drugim Staśka Wilkoń-
skiego Mirosławowego stryja rodzzonego, jako trzy-
dzieści grzywien, a nie było jój z czego pozwać,
bo nie miała nic w tem powiecie, ani nigdzie
pod królem.

Terrest. Costen. a. 1415. 68.

Tako jemu pomozy Bóg i święty krzyż, jako
był prawym dzielcą między Otą Trachem et Gun-
czerzem bratem jego i rozdzielił je prawym dza-
łem wszystkim zbożem, cogokoli tedy mieli, a Ota
po tem dziale dobrowolnie wysiedział trzy lata
w swem domu swój chleb jedząc.

Terrest. Costen. 1415. 77.

Tako jim pomozy Bóg i święty krzyż jako to
świadczym, iż ta niwa, co jój Swansek dobył
na Gniewomirze, tej Jędrzej ma trzecią część
dziedzicznym prawem i łak tych, co przeciw tej
niwie.

Terrest. Posnan. 1415. 85.

Tako jim pomozy Bóg i święty krzyż, jako to
świadczymy, jako ta karczma, co Mikołaj o nią
na Wojciecha żalował, ta się była dostała Pa-
skowi (Paulo) dziedzicznym działem wieczystym,
a nigdy Mirosławowi po liście dzielnym dostała się.

Terr. Posnan. a. 1415. 85.

Tako jim pomozy Bóg i święty krzyż, jako to
świadczę, iż Piotr Urbanowski nie jechał na

pana Wojewodzinó dziedzinó a ne poszekł Maczeyewy szeszcz powrosow swym synem gwałtem wprzewroczu.

Jaco pani zophca pirzwey z nemeckzkyego prawa wysła, nisly ją woyt prawem nagabał nemeckim, any schoszowała, any sadnich popłatkow mesczskych dayala, any sza dobrowolne w prawo mesczskye dala.

Taco gim pomoz bog y swanti † Jaco to swaczczą yako pan dobrogost Prussimsky wlek tone naveszerze popowske tone moczą a gwałtem przez pana Wirzbancziney woley.

Tako my pomosz, et testes nam, bog y swenthi † yacom, et testes iaco to swaczczymy, yaco yandrey krestkowsky pawlowy derszcze yadwidze ne wynosl sgych domv panczy Grzywen any gich wsythka mym wszócim mam, testes yego wszócim ma.

Tako gemu pomozi boog y swanta Ewangelia, sed alii testes dicant et Sancta Crux, Jako to swaczó yz Szoleczstwo wbyscupiczach xanza y kapitula cosczola poznanskego witrzimaly trszidzieszczy lath y trszi latha dobrowolne, a w tem gich Swanszek any yego Starszy prawem neugabaly.

Taco gim — yz Thomislaw Vnanczski nepozęgl Michaeli nocznó rzeczó stodoly hystim czszo wstodole bilo Jako dzezszancz grziwen.

Tako gemu — yako tho swyaczczó czszo yest cupil pan Jandrzey trzeciý czósz Conarskego pyenyaczmy conyem, panczerem, tho yest cupil prawim targem a nye dla nygednego powyszenya.

Grodną pana wojewodziną dziedzinę, a nie posiekl Maciejowi sześć powrozów z swym synem gwałtem w przewrociu.

Terrest. Posnan. a. 1415. 98.

Jako pani Zofka piérwój z niemieckiego prawa wysła, niżli ją wójt prawem nagabał niemieckim, ani szosowała, ani żadnych popłatków miejskich dajala, ani się dobrowolnie w prawo miejskie dała.

Terrest. Costen. 1416. 138.

Tako jim pomoz Bóg i święty krzyż, jako to świadcę, jako pan Dobrogost Prusimski wlekl tonie na jezierze popowskim mocą a gwałtem przez pana Wiérzbanczinę wolej.

Terrest. Posnan. a. 1417. 10.

Tako mi pomóz (et testes nam) Bóg i święty krzyż, jakom, et testes jako to świadcymy, jako Jędrzej Krestkowski Pawłowi, Derszcze i Jadwidze nie wyniósł z ich domu pięciu grzywien, ani jich użytka mym wzięciem mam, testes: jego wzięciem ma.

Terrest. Posnan. 1417. 32.

Tako jemu pomoży Bóg i święta Ewangelia, sed alii testes dicant et Sancta Crux, jako to świadcę, iż solectwo w Biskupicach księża i kapitula kościoła poznańskiego wytrzymali trzydziści lat i trzy lata dobrowolnie, a w tem jich Swanszek ani jego starsi prawem nie ugabali.

Terrest. Costen. 1417. 22.

Tako jim — iż Tomislaw Uniącki nie pozęgl Michaeli nocną rzeczą stodoly i z tym co w stodole było, jako dziesięć grzywien.

Terrest. Costen. 1417. 41.

Tako jemu — jako to świadcę, co jest kupił pan Jędrzej trzecią część Konarskiego pieniądmi, koniem, panczerem, to jest kupił prawym targiem, a nie dla nijednego podwyższenia.

Terrest. Pyzdren. a. 1417. 216.

Tako gym — jako tho swatczym czso pooral dobeslaw osmdzesanth zagonow, tho pooral w ksanszem Biskupem trzymanu.

Tako gim — jako przytem bil, gdi stephan robil wleszye Janowem, a gdi mu czoszó chczal wszyancz, tegdi mu szye bronil czosze dacz, a tam czo mu szye dostalo, tho szye dostalo za jego poczótke, ysz nan sekyrò uderzyl.

Tako gym — jako tho — ysze yakub nyelowył rib gwałtem nastawy Jandrzeyewem zamotrzech Jaco sam a z dwemanaście podlejszymi tam Jaco iest wożny ucasal.

yz przetho Nikel Sycorzinski Jacobum de Szocolowo yal, yz kaplan nan volal gwałtu tedy kedigo ranil y przy tem gy gwalcze yól y wyoszl do kosczol.

Jako Margorzacin oczecz bil dzelen s wanczenczem swim brathem y wyszedacz dobrowolne trszy latha w swem domu.

Tako gim pomozi Bog, yzeszmy przitem bili y wemy yz ten listh czszo gy Jacusz Podrzeczski na Sandzivoya ma, ten yest wiszedl podlug smowy sz swolą y sz wedzenym Sandzivoyewym.

Tako — jako pan Sczybor nyekasal Roskowskemu vcraszcz conya, any kony cradzonych w dzen Swyantego Barthlomyeya any nasayutrz v domu w swem any wysdbye chowal any zamycal any chartow.

Tako gim — Jaco przytem bili, Isze yest pan posznansky sszcz zszeszczą paniczy a szcirtzmi podlejszymi vanczincza smeczewa vygnal gwałtem moczą sgego przedobicza w crosne s trzydzeszczy grziven a trzech cinszu.

Tako jim — jako to świadczym, co pooral Dobiesław ośmdziesiąt zagonów, to pooral w księżem biskupiem trzymaniu.

Terrest. Pyzdren. 1417. 223.

Tako jim — jako przytem był, gdy Stefan rąbił w lesie Janowem, a gdy mu ciężą chciał wziąć, tedy mu się bronil ciężę dać, a tam co mu się dostało, to się dostało za jego początkiem, iż nań siekiérą uderzył.

Terrest. Pyzdr. 1418. 4.

Tako jim — jako to — iże Jakub nie łowił ryb gwałtem na stawie Jędrzejewem samotrzeć jako sam a z dwimanaście podlejszymi, tam jako jest wożny ukazał.

Terrest. Pyzdren. 1418. 21.

iż przeto Nikiel Sikorzyński Jacobum de Sokolowo jął, iż kaplan nań wołał gwałtu tedy, kiedy go ranil, i przy tem ji gwałcie jął i wiózł do kościoła.

Terrest. Costen. a. 1418. 52.

Jako Margorzacin ociec był dzielen z Węcuncem swim bratem i wysiedzial dobrowolnie trzy lata w swem domu.

Terrest. Costen. a. 1418. 55.

Tako jim pomoży Bóg, iżesmy przy tem byli i wiemy, iż ten list, co ji Jakusz Podrzecki na Sędziwoja ma, ten jest wyszedł podług zmyy z wolą i z wiedzeniem Sędziwojewym.

Terrest. Costen. a. 1418. 85.

Tako — jako pan Scibor nie kazał Roskowskiemu ukraść konia, ani koni kradzionych w dzień Świętego Bartłomieja ani nazajutrz w domu w swem ani w izbie chował, ani zamykał, ani chartów.

Terrest. Gnesnen. a. 1419. 3.

Tako jim — jako przy tem byli, iże jest pan poznański z sześcżą paniczy a z cztermi podlejszymi Węcunca z Mieczewa vygnal gwałtem, mocą z jego przedobycia w Krośnie z trzydzieści grzywien a trzech czynszu.

Terrest. Posnan. a. 1419. 20.

Tako gim — Jako to swatczą, yako ty copcze między malim Rosnowem a między trzebawym, czso ye Slap y mikolay wkasali wosnemu, są suthy podług prawa y sprawa wisly y przytem bil wozny.

yako tho swyadczo yako czso Myeczko samyano myal z yanem, tho samyano tho zamyano Myeczko y yego pany Vichna wydgerszali mimo trzi latha swymi dzyeczmy.

Advocatus cum scabinis jurabunt: Byerzemi knaszey przyszyandze gyoszeszmy pyrzwe przisyangli, ysze pan Jacub zapowyedzal w naszym prawye list wyenny marzgorzaczyn z Gory. Advocatus jurabit circa juramenta: ysze Jacub v mnye zapowyedzal list wyenny margorzaczyn myeszskim prawem.

Testes Nobilis Laszcz de Bieganowo ad instantiam Illustris principis domini ac domini Alexandri ducis Masoviae: primus Nicolaus Parusowski, secundus Zemanta Gunicki, tertius Boguslaw de Wola, quartus Johannes Slunecki, quintus Albertus filius Zemantae de Gunice, sextus Johannes Labuna de Grabionowice. Rotha:

yako tho swyadczo yako pan laszcz nyeyal samoczwarth s dobrimi yako sam a szeszo podlejszimi na ksandza Alexandrowo dziedzyno a nyedal tego knieczu dwu ran.

yako thomislaw swymi pomocniki sam w pyanczu a we dwudzestu podlejszimi odbil czanso gwaltem ludzom kzandza Januszew a w tem dana rana pyotrowy na kszozem orodzu.

Jako czso zabiti Bobri y wydry, tho sabythy na mem a nye Swyantoslawem.

Jako to swaczcą, ysze wlozimir wytrzymal swoy list na to gymene y soltistwo dobrowolne mimo trzy lata po wszdanu staroscinem, czso nam Chwalka szalowala y swim strigem wlodakem

Tako jim — jako to świadcę, jako ty kopce między malym Rosnowem a między Trzebawiem, co je Slap i Mikołaj ukazali woźnemu, są suty podług prawa i z prawa wyszły i przy tem był woźny.

Terrest. Posnan. a. 1419. 133.

Jako to świadcę, jako co Mieczko zamianę miał z Janem, to zamianę tę Mieczko i jego pani Wichna wydzierzeli, mimo trzy lata z swymi dziećmi.

Terrest. Pyzdren. a. 1419. 155.

Advocatus cum scabinis jurabunt: Bierzemy k naszěj przysiędze, jażesmy pierwěj przysięgli, iże pan Jakub zapowiedział w naszym prawie list wienny Margorzacin z Góry. Advocatus jurabit circa juramenta: iże Jakub u mnie zapowiedział list wienny Margorzacin miejskim prawem.

Terrest. Pyzdren. a. 1420. 185.

jako to świadcę, jako pan Łaszc nie jechał samoczwart z dobrymi jako sam a szczę podleyszimi na księdza Alexandrową dziedzinę, a nie dał jego kmieciu dwu ran.

Terrest. Pyzdren. 1420. 243.

jako Tomisław z swymi pomocniki sam w pięciu a we dwudziestu podlejszimi odbił ciężą gwałtem ludziom księdza Januszowym, a wtem dana rana Piotrowi na księżem orędziu.

Terrest. Pyzdr. a. 1420. 260.

Jako co zabity bobry i wydry, to zabity na mem a nie Świętosławem.

Terrest. Pyzdren. a. 1420. 266.

Jako to świadcę, iże Włodzimiérz wytrzymał swój list na to jimienie i soltystwo dobrowolnie mimo trzy lata po wzdaniu starościnem, co nań Chwalka żalowała i z swym stryjem Włodakiem

o czterdesy grzywien gymena a on s tim gymenym y sz tym listem wyderszal trzy lata a o thogych prawem neszawano.

Jaco przytem bil, kedi wlo darzs pana Cusszew rzekaczy popela wolal, ysz w pana Cussewem zapusze rąbil wocech s Pabijanowa, a yam mu go pomogl wsczagnacz.

Jaco czso moy pacholek czandzal micolaya namem szapusze tegoszmu ya drzewa neprzedal any dal tu gdzie gy czandzal.

Jaco tho swateczą, yaco marczin nyemogl przychadz przed slim powetrim ieszora ogladacz tedy, tedy mu wośny rok sdal z Gerlassim ku widzeny.

Jaco to swateczą, Jako czsso pacholek pana Stolnikow Jan uczadzal Piotra kmecza, to gi wczadzal na Karchowe na drodze, a ne rąbil w zapusze pana Stolnikowem.

Tako nam — yakosmy bily dzelczamy myedy Jacuszem a Bartlomyeyem y rosdzeliłismy go wyecugim dzalem, a thy trzy doby porobyone a czwarthy obrobyony bili w dzelnyczy Bartlomyeyewey, czso wośny oglodawal.

Taco gim — Jaco to swaczczą isze matka Mirosława nenawiszka pobrala gimene potrowo kmothouicza swargowa neosadzajacz prawa yaco dwadzescza grzywien a w tem gimenu Mirosław ostal.

Taco mi — Jaco tha yatka mōszna w posznanu, czszom yey na panu Adame Cowalskem dobil prawem ta yest tacy dobra ya[ko] osmdzensand grzywien grosewich.

o czterdzieści grzywien jimienia, a on z tym jimieniem i z tym listem wydzierzał trzy lata, a o to jich prawem nie zazwano.

Terrest. Posnan. a. 1420. 46.

Jako przytem był, kiedy wlo darz pana Kuszew rzekacy Popiela wolal, iż w pana Kuszewem zapuscie rąbil Wojciech z Pabijanowa, a jam go pomogl wsciagnacz.

Terrest. Posnan. 1420. 51.

Jako co mój pacholek ciążal Mikołaja na mem zapuscie, tegom mu ja drzewa nie przedal, ani dal tu, gdzie ji ciążal.

Terrest. Poznan. 1420. 119.

Jako to świadcę, jako Marcin nie mógł przyjechać przed złym powietrzem jeziora ogladać tedy kiedy mu woźny rok zdał z Gerlaszem ku widzeniu.

Terrest. Costen. 1420. 36.

Jako to świadcę, jako co pacholek pana stolników Jan uciażal Piotra kmecia, to ji uciażal na Karchowie na drodze, a nie rąbil w zapuscie pana stolnikowem.

Terrest. Costen. 1421. 80.

Tako nam — jakośmy byli dzielcami między Jakuszem a Bartłomiejem i rozdzieliliśmy go wiekujim dzalem, a ty trzy dęby porąbione a czwarty obrobyony były w dzielnicy Bartłomiejowej, co woźny ogladawal.

Terrest. Pyzdren. a. 1421. 310.

Tako jim — jako to świadcę, iż matka Mirosława Nienawiska pobrala jimienie Piotrowo kmiotowicza z Wargowa nieosadzajacz prawa jako dwadzescza grzywien, a w tem jimieniu Mirosław ostal.

Terrest. Posnan. 1421. 33.

Tako mi — jako ta jatka mōszna w Poznaniu, com jēj na panu Adamie Kowalskiem dobył prammem, ta jest tako dobra jako osmdziesiąt grzywien groszowych.

Terrest. Posnan. 1421. 41.

ysze ty dwa konã czosme wsal Jaroszeuiczu oth
buku tym wsal w prawem sadzinskem w sapsucze.

Jaco czsso Micolay na mya zalowal, abich
mu czapka wzal, te gesm ya ne wzal, any mym
wyedzenym w domu mem bila.

Jaco tho swatczõ, yse pan Materna nye strzelal
puskã na dom panye Jadwigi a tym strzele-
nym nye wystrzelil dnu dziuru s kozucha.

Jako to swatczã Jaco czsso Pyotrass Malew-
sky zalowal na Jana Podrzechskiego, aby mu dwie
prampniczy Jaco trzy grzywny wzal, ku którym
on blyssy gest po bracie strynem rodzonym, a
temu trzy lata wysly nisli go prawem gabal.

Jaco czsso moy ludze wczandzaly wõdarza
czaczskiego, to wczãdzaly w mem lesse prawem,
a on rwe chmel.

Jaco to swatcza Jaco Jan Vyczansscowsky nye
dal wyoracz sta i ossmydzesand zagonow na trze-
binie Borcowy osszczeskemu nysly czsso oral, to
oral na swem na prawem, a to rolo wytrzymal
on y swym oczczem mymo XXX a trzy lata spo-
cojnye.

yako tho swadczõ, yako pan Jandrzej nyeporo-
bil dwadzescza dõbow szolõdnych a szesczydze-
szyanth cop pospolitego drzewa gwaltem samo-
trzeci tako dobrimi yako sam, a se cztirny po-
dlejszymi na Czmanu a na Rance na hanczynem
wyenye ot tich myast, yakosz mu pisan bil
rok na wylieke roky.

yako czso moy owczarz zayõl owcze ksandza can-
clerzewy, tho zayõl na mem szycze w mey scodze.

ize ty dwa konia, com je wzial Jaroszewiczu od
Buku, tym wzial w prawem sãdzinskiem w zapuscie.

Terrest. Posnan. 1422. 28.

Jako co Mikołaj na miã zalowal, abych mu
czapkę wzial, tãj jesm ja niewzial, ani mym wie-
dzeniem w domu mem byla.

Terrest. Costen. a. 1422. 7.

Jako świadcę, izẽ pan Materna nie strzelal
puszkã na dom pani Jadwigi, a tym strzeleniem
nie wystrzelil dnu dziuru z kozucha.

Terrest. Costen. a. 1422. 4.

Jako to świadcę, jako co Piotrasz Malewski
zalowal na Jana Podrzechskiego, aby mu dwie pram-
pniczy (canalis) jako trzy grzywny wzial, ku któ-
rym on bliższy jest po bracie strynem rodzonym,
a temu trzy lata wysly, nizli go prawem gabal.

Terrest. Costen. 1422. 36.

Jako co moi ludze uciãzali wõdarza czac-
kiego, to uciãzali w mem lesie prawem, a on
rwie chmiel.

Terrest. Costen. 1423. 121.

Jako to świadcę, jako Jan Wyciãzkowski nie
dal wyorać sta i õsmidziesiã zagonõw na Trze-
binie Borkowi Osieckiemu, nizli co orał, to orał
na swem na prawem, a tã rolã wytrzymał on
i z swym ojcem mimo trzydziesci a trzy lata spo-
kojnie.

Terrest. Costen. a. 1423. 129.

jako to świadcę, jako pan Jãdrzej nie porãbil
dwadziescia dõbõw zõlõdnych a szescdziesiã kop
pospolitego drzewa gwaltem samotrzeć tako do-
brymi jako sam, a ze cztãrmi podlejszymi na
Czmaniu a na Rance na Hanczynem wienie od
tych miast, jakoż mu pisan byl rok na wielikie
roki.

Terrest. Pyzdren. a. 1423. 55.

Jako co mõi owczarz zayõl owce ksiãdza kan-
clerzowe, to zayõl na mem życie w mõi szkodzie.

Terrest. Pyzdren. a. 1423. 58.

yako Jutka nyeposzola nayanowem vcupyenyu szitha yako pyancz grzywien ale czso szola to szola na swem.

Tako my — yako czso moy rzancza czyodzal trzy wozy kmyothom z Bloszeyewa, tho czyodzal na mem na prawem, any roboyo w mem zapuscze.

Tako nam — yako czso Zawysza bral a czodzal, tho bral na szwem dziedzictwye w swem dzerszenyu.

yakom y oprawyal boszym czalem, on leszy w nyemoczy na szmyertnem loszu.

Jaco czo czelacz moya vczandzala, to uczandzala v pna, a on ramby dambynó a olszynó, ale nye vczandzaly na crolewsky drodze, ale w mem zapuscze.

Jaco tho swatczą, ysse nicolay nyessedl gwałtem zedyema paniczoma a dwyema podlejschima w dom do domyenia any myecza dobyl any sabicz chczal.

Jaco kedy pany Margorzatha Sarnowska myala rok w gorze z pozeszczą, tedy pan Szczepan nye czynil swadeczstha za poszczą przeth thimi pany, czsso na tem szedzely any mv radzyl any go przechowawal.

Jaco Szczepan Rzeszotarzewsky wytrzymał dwa slady w tloczech z lystem wsdawnym pana staroszczinym trzy lata spokoyem.

Jaco czssom zayal conye przybcovi, tim zayal w mem zicze a ony my zyadly zyta zacopą.

Thaco — Jaco tho swathczimy Jaco pan Jan swim synem Szczepanem nyepobral Wanczslawowy

jako Jutka nie pozeła na Janowem ukupieniu zyta, jako pięć grzywien, ale co zeła to zeła na swem.

Terrest. Gnesnen. a. 1423. 29.

Tako mi — jako co mój rzadzca ciążał trzy wozy kniotom z Blozejewa, to ciążał na mem na prawem, a oni rąbią w mem zapuście.

Terrest. Pyzdr. a. 1424. 106.

Tako nam — jako co Zawysza bral a ciążał, to bral na swem dziedzictwie w swem dzierzeniu.

Terrest. Pyzdren. 1424. 144.

jakom ji oprawiał bożym ciałem, a on leży w niemocy na śmiertnem lożu.

Terrest. Pyzdr. a. 1424. 153.

Jako co czeladz moja uciążala, to uciążala u pnia, a on rąbi dębinę a olszynę, a nie uciążali na królewskiej drodze, ale w mem zapuście.

Terrest. Costen. 1424. 20.

Jako to świadcę, iże Mikołaj nieszedł gwałtem ze dwiema paniczoma a dwiema podlejszima w dom do Dominika, ani miecza dobył, ani zabić chcział.

Terrest. Costen. 1424. 6.

Jako kedy pani Margorzata Sarnowska miała rok w Górze z pożeścą, tedy pan Szczepan nie czynil świadectwa za pożeścą przed tymi pany, co na tem siedzieli, ani mu radził, ani ji przechowawal.

Terrest. Costen. a. 1424. 24.

Jako Szczepan Rzeszotarzewsky wytrzymał dwa slady w Tloczech z listem wzdawnym pana starościnyym trzy lata z pokojem.

Terrest. Costen. 1424. 25.

Jako com zayal konie Przybkowi, tym zayal w mem zycie, a ony mi zjadly zyta za kopę.

Terrest. Costen. 1424. 42.

Tako — jako to świadcimy, jako pan Jan z swoim synem Szczepanem nie pobral Węcla-

po wmarley rancze po Mychale jego bracie ro-
dzonem gymenya wanczey nysly tho czo wysnal.

Jaco to swateczą Jaco Jan czsso byl sługą pana
borcowim kedy zabył Jana Lanczskiego, tedy przet
tim cztery nyedzele nye byl borcowim chlebo-
yeczcą any sługą any zadnich urzandow ot nyego
trzymał any jego starssy byl.

Jaco czso moy rathay zaył CXXXIII oves,
to zaył na mem w mem zicze.

Jaco otem wyem, Jaco woczach noweczsky
vydzersal tą zastawą stim listem zapisnim ortu-
lanum, medietatem allodii, pomerium et lacum,
a on gy stego gwałtem wygnal.

Jaco to swateczą, ize pani Dorothis nye tknęła
sta y gedemnacze colow na pana Miroskowe dzie-
dzine, yedno czsso tknęła, to tknęła na swem na
prawem y swego ge pobrala.

Jaco tho swatczco Jaco helska nye wzola co-
nya gednyego yaco ossmy grzywen a drugiego yaco
cztirzy, any zadnego bidla pospolnyego po sfoym
manszy, po katarzyninem otczu.

Jaco czssom ył Michala Lagowskego, tom
ył na biscupym Jezerze, a on ssawy kluczem
sszeczy na nyem.

Jacom ya paną Margorzató spowedal y bozym
czalem oprawal, a ona lezy w nyemoczy.

Jacom ya grobye przecopacz nye kazal xandzu
opatowy, any mogim wyedzenym bylo, any wolą.

Jaco o tem wyemy, iaco pan Szczepan Resso-

wowi po umarléj ręce po Michale jego bracie ro-
dzonem jimienia więcéj niżli to, co wyznał.

Terrest. Costen. 1424. 73.

Jako to świadcę, jako Jan co był sługą pana
Borkowym, kedy zabił Jana Łackiego, tedy przed
tym cztery niedziele nie był Borkowym chlebo-
jedzcą, ani sługą, ani żadnych urzędów od niego
trzymał, ani jego starszy był.

Terrest. Costen. a. 1424. 71.

Jako co mój rataj zajął sto trzydzieści trzy
owce, to zajął na mem w mem życie.

Terrest. Costen. 1424. 100.

Jako o tem wiem, jako Wojciech Nowiecki
wydzierzał tę zastawę z tym listem zapisnym
hortulanum, medietatem allodii, pomoerium et
lacum, a on ji z tego gwałtem wygnal.

Terrest. Costen. 1424. 103.

Jako to świadcę, ize pani Dorota nie tknęła
sta i jedenaście kołów na pana Miroszkowej dzie-
dzinie, jedno co tknęła, to tknęła na swem na
prawem i z swego je pobrala.

Terrest. Costen. 1424. 105.

Jako to świadcę, jako Helszka niewzięła ko-
nia jednego jako ośmi grzywien, a drugiego jako
cztery, ani żadnego bydła pospolnego po swoim
mężu, po Katarzyninem ojcu.

Terrest. Costen. 1424. 106.

Jako com jął Michala Łagowskiego, tom jął
na biskupiem jeziorze, a on stawia kluczem sieci
na niem.

Terrest. Costen. a. 1425. 138.

Jacom ja panią Margorzatę spowiedal i bo-
zym ciałem oprawiał, a ona leży w niemocy.

Terrest. Costen. 1425. 179.

Jacom ja grobie przekopać nie kazal księdzu
opatowi, ani mojim wiedzeniem było, ani wolą.

Terrest. Costen. a. 1425. 182.

Jako o tem wiemy, jako pan Szczepan Rze-

tarzewsky wydzerzał sto y dwadzessece y gedna barczy na carpiczskem boru spokoyem mimo trzy dzeszcy a trzy lata, o gesz Micolay Carpiczsky nayn zalował.

yako pani Helena nyeposyekla loky panu yandrze-yewy, ale czso szekla tho syekla na swem na prawem w swem dzerszenyu, czso wytrzymała po trzeczem namyastku.

Jaco to swatcza iaco czsso Szczdryk zalował na Jasska Rambinskego, aby mv dwyema plugoma po trzyroczy poltora sta zagonow na yego wolwarcu wsoral a szedm coss po dwa razy na gego lankę posłał a czternasce wozow a przy casdem woze dwa chłopy syano pobral y w gego dom wwyosl, tego on nye vczynil, gedno czsso oral albo ssekl albo syano bral, to oral a bral y ssyano sekl na swem, gdzie yego list przysandny omawya, a tego bil on w dzerzenyv ot wyżazanya aze do dzyszego dnya.

Yako przitem bili, yako wyanch poróbil gwałtem samotrzecz dwye ssczye drzewa pospolitego w zapusze szczepanowem, a gdi gy Szczepan chczal czódzacz, tedi mu on czósze dacz nyechczal na prawo.

Tako my — yako zapowjedzenym doroteczinim z yey moszem szyta mego sstalo my szye szcody yako dzeszancz grzywien.

Taco my pomoz bog — yako nyebila to czeladz Jarogniewskiego Jana, czso nan pyotr onye szalował o sto grzywien tey czeladzy Jan przeth-tim rok otpuszczenye dal nysz sye tho pobrane stalo any szó sgrodu sdragyma syeli any zaszę wyachali any tego Jan uszythku ma any potem vczinku vyana byli.

szotarzewsky wydzierzał sto i dwadzieścia i jednę barci na karpickiem boru z pokojem mimo trzydzieści a trzy lata, o jeż Mikołaj Karpicki nań zalował.

Terrest. Costen. a. 1425. 187.

yako pani Helena nieposiekła łąki panu Jędrzejewi, ale co siekła, to siekła na swem na prawem w swem dzierzeniu, co wytrzymała po trzeciem namiastku.

Terrest. Pyzdren. a. 1425. 181.

Jako to świadcę, jako co Szczdryk zalował na Jaśka Rąbińskiego, aby mu dwoma plugoma po trzykroć półtora sta zagonów na jego wolwarku wzorał, a siedm kos po dwa razy na jego łąkę posłał, a czternaście wozów a przy każdym wozie dwa chłopy, siano pobral i w jego dom wwiózł, tego on nie uczynił, jedno co orał, albo siekl, albo siano bral, to orał a bral i siano siekl na swem, gdzie yego list przysądny omawia, a tego był w dzierzeniu ot wwiązania aze do dzisiajszego dnia.

Terrest. Costen. 1425. 122.

Jako przy tem byli, jako Więch porąbil gwałtem samotrzec dwieście drzewa pospolitego w zapuscie Szczepanowem, a gdy ji Szczepan chczal ciążać, tedy mu on ciążę dać nie chczal na prawo.

Terrest. Pyzdren. 1425. 213.

Tako mi — jako zapowjedzeniem Doroteczynym z jēj mężem żyta mego stało mi się szkody jako dziesięć grzywien.

Terrest. Pyzdren. a. 1426. 300.

Tako mi pomóż Bóg — jako nie była to czeladz Jarogniewskiego Jana, co nań Piotr o nie zalował o sto grzywien, téj czeladzi Jan przed tym rok odpuszczenie dał, niż się to pobranie stalo, ani są z grodu z Drahimia zjehali, ani zaś się wjehali, ani tego Jan użytku ma, ani po tem vczynku u Jana byli.

Terrest. Posnan. a. 1426. 128.

Jacom ya powszagnął czlowyeka pana czeminego w zapuszcze pana Borcowem a on byerze drwa syrowa w zapuszcze tem istem ale nye ssuche.

Jaco czsso Tomislawa załowala na myą abych ge lyst na Jezerzicze zachowala tegom ya nye sachowala any o tem lyscze wiem.

Jaco czssośmy zayali czworo a dwadzescze cony panthanich ludzem pana Sobcowym to smy zayali na nassem na prawem na myesskem.

Jaco czsso wssal pomek kmeczv s Szoldr tom wzal na lancze na mem na prawem na lowysku.

Taco gim pomoz bog — Jaco o tem vemy Jze pany Wichna sla szamowtora tacy dobrimi jaco szama na czasz yego vody a tamo yesd sdluca yego stadky y pobrala yesd ryb tacy dobrich Jaco czdyrzy grzywny.

Taco my — Jacom byl prawa nyemoczą nyemoczen ot pana boga szloszoną w nowem nyescze.

Tako my pomozi boog y swanti † Jaco czszom zayal oszmoro kony Soltiszewy de Gorka, tym zayal wszicze w mem na brodnicy dziedzine.

Taco my — Jaco czszo kmecz moy zayal do bythka szedmoro scotha Janowi trzebeczszkemu, ten zayal wszwem szycze.

Taco gym pomoz bog — Jaco to swacza Jaco hancel Gorzensky ne rabył na pana borkowey dziedzynie swerczyno gwałtowne wlesze ale czo rabył to rabył na swem na prawem.

Jakom ja powściagnął czlowieka pana Czeminego w zapuszcie pana Borkowem, a on bierze drwa surowę w zapuszcie w tem istem, ale nie suche.

Terrest. Costen. a. 1426. 10.

Jako co Tomislawa załowala na mię, abych jėj list na Jezierzyce zachowala, tego ja nie zachowala, ani go mam, ani o tem liście wiem.

Terrest. Costen. 1426. 19.

Jako cośmy zajęli czworo a dwadzieście koni pętanych ludziom pana Sobkowym, tośmy zajęli na naszym na prawem na miejskiem.

Terrest. Costen. a. 1426. 25.

Jako com wziął pomek kmieciu z Szoldr, tom wziął na łące na mem na prawem na łowisku.

Terrest. Costen. a. 1426. 22.

Tako jim pomóż Bóg — jako o tem wiemy, iże pani Wichna szła samowtora tako dobrymi jako sama na część jego wody, a tamo jest stłuka jego statki i pobrala jest ryb tako dobrych, jako cztéry grzywny.

Terrest. Posnan. 1427. 134.

Jako mi — jakom był prawą niemocą niemocen od pana Boga złożoną w Nowemmieście.

Terrest. Costen. 1427. 115.

Tako mi pomoży Bóg i święty krzyż, jako com zajął ośmioro koni soltysowi de Gorka, tym zajął w życie w mem na Brodnicy dziedzinie.

Terrest. Costen. 1427. 125.

Taco mi — jako co kmieć mój zajął dobytko siedmioro skota Janowi Trzebieckiemu, ten zajął w swem życie.

Terrest. Costen. 1427. 127.

Tako jim pomóż Bóg — jako to świadczę, jako Hancel Gorzeński nie rąbił na pana Borkowej dziedzinie świerczynę gwałtownie w lesie, ale co rąbił, to rąbił na swem na prawem.

Terrest. Costen. 1427. 189. d.

Tako gemu — jako tho swyaczco czso yest cupil pan Jandrzej trzeciyo czoscz Conarskiego pyenyaczmy conyem penczerzem, tho yest cupil prawim targem a nye dla nygednego powyszenya.

Thako gym — jako tho swyadzim ysze czso poszyekl loko pan yandrzej iako gy pan lascz obszalował, tho iest poszyek naswem prawem, gdesz iest dzerszal pocoyne mymo trzy lata.

Tako nam — jako tho swyadzimi yako ot tego copcza czosz pyrzwy copyecz wywawschy z Brudzewa na lewey rancze ot tego copcza do drugiego copcza czosz leszy concz ogroda pana Sandzywogewa lanca y szemya, a tha mu szo dostala prawim dzalem k yego dzelnyczy.

Tako my — jako czso moy rzanczya wszyol sedmyoro kony y dwa wozy y dwie szyekyrze y nosz y szyodlo Bartoszewy a Pyotrowy, tho wszyol w mem prawem zapuszcze a ony robili.

Tako my — jako czsom wszyol dwoye kony michalowy, thom wszyol w swem zapuszcze wywołanem po wywołanyu vosznego.

Tako nam — jako tho swyaczco, yako iest pyotr kmyecz yoth na wtorky po pyrzwem ranczemstwe y clodowan a yusz bil wycyrpyal wstikko prawo, acz byl pyrzwe ranczon u kzyandza na dziedzynye.

Taco nam pomosz bog — Jszesmi przitem bily Jsze pan Micolay Thomiczsky neschedl we-trzi dzesczi taco dobrimi Jaco szam aspaczadzesand podleischich doclastora domnichow na pana Pyotra Slapa humishnye hygwaltowne mayacz wra-

Tako jemu — jako to swiadczę, co jest kupil pan Jędrzej trzeciyo czoscz Konarskiego pieniedzmi, koniem, panczerzem, to jest kupil prawym targiem, a nie dla nijednego podwyższenia.

Terrest. Pyzdren. a. 1427. 216.

Tako jim — jako to swiadczym, ize co posiekl lako pan Jędrzej, jako ji pan Łaszcz obzałował, to jest posiekl na swem prawem, gdesz iest dzierzał pokojnie mymo trzy lata.

Terrest. Pyzdr. a. 1427. 231.

Tako nam — jako to swiadczymy, jako od tego kopca, coś piérwszy kopiec wyjchawschy z Brudzewa na lewój ręce, od tego kopca do drugiego kopca, coś lezy koniec ogroda pana Sędziwojowego, jest to pana Sędziwojewa laka i ziemia, a ta mu się dostala prawym dzalem k jego dzelnicy.

Terrest. Pyzdren. 1428. 80.

Tako mi — jako co mój rzadzca wziął siedmioro koni i dwa wozy i dwie siekiérze i nóz i siodlo Bartoszewy i Piotrowy, to wziął w mem prawem zapuszcze a oni rabili.

Terrest. Pyzdren. a. 1428. 111.

Tako mi — jako com wziął dwoye kony Michalowi, tom wziął w swem zapuszcze wywołanem po wywołaniu woźnego.

Terrest. Pyzdren. a. 1428. 118.

Tako nam — jako to swiadczę, jako jest Piotr kmiéc jęt na wtorky po piérwszem rkojemstwie i klodowan, a już był wyciérpiał wszytko prawo, acz był piérzwe ręczon u księdza na dziedzinie.

Terrest. Pyzdren. a. 1428. 140.

Tako nam pomoz Bóg, iześmy przy tem byli, ize pan Mikołaj Tomicki nie szedł we trzydzieści tako dobrymi jako sam a z pięciadziesiąt podleyszych do klasztora do mnichów na pana Piotra Slapa umyślnie i gwałtownie mając w ręku każdy

ku kasdy mecz hy neszepchnal go smesczcza tam
gdzes on szedzal Jednayacz.

Tako my pomoszy — jako czso zayol moy
rzodecza poltrzece copi scot przes pyoczoroga pana
Mycolayewim ludzem s grabowa, tho zayol na
mem na prawem za znamyenytimi copzi.

Jako tho swadczimy Jsze czso dal Mlanka
Mycolagewy rany, tho mu dal w szem lesze ysz
mu szye nye dal naprawo wszognocz.

Tako my — jako czso moy czeladnik wszczy-
ognol cztirzi konye y voz y dwye syekyrze woy-
towy, tho wszczognol w mem zapusze zagayonem.

Nobilis Dobrogostius de Ludom debet statuere Mathiam tabernatorem, qui tunc sedebat pro
locato sculteto, qui jurare debet erga Agnetam de Dąbrowa. Rota:

Taco my pomosz bog — Jaco tedy kedym
szedzal szoltischem zazedzonym kyedzisz mala
Jagneszka sdambrowsky Szoltischem prawem cy-
nycz tedis tam przedgayonym veczem nyeszalowa
schama any przeswego procuratora opolosmy grzi-
wny any tesz onye cupowala prawa.

Et etiam tres scabinos adducere debet de Ludom Janussium de Dambrowka, Andream Jadro,
Petrum Woyewodka, qui debent accipere super antiquum juramentum ipsorum et jurare erga ean-
dem Agnetham (sic) secundum jus. Rota:

Byerzem to knaschey stare przischadze Isze-
smy schedzeli wszagayonyem veczu tedy kedzisz
mala Jagneska sdambrowky Soltissem prawem
czynycz tedistam przed gayonim veczem nyeszalowa
opolosmy grziwny any tesz onye cupowala prawa.

Berza to ku mey czczy gdusy y ku szamnyenu
myemu Jaco wten czasz mya pany Gorzewska za-
szadzila za zadza nyazawitem rocze na Pawla Ja-
drzeyewi o trzy rany ktoreś yemu skazal zapla-
czicz atam w ten czasz Jadrzey zadal racoyem-

miecz, i nie zepchnął go z miejsca tam, gdzie on
siedział jednajac.

Terrest. Poznan. 1429. 15.

Tako mi pomoży — jako co zajął mój rządca
półtrzęciój kopy skot przez pięciorga pana Miko-
łajowym ludziom z Grabowa, to zajął na mem na
prawem za znamienitymi kopcy.

Terrest. Pyzdren a. 1429. 228.

Jako to świadczymy, iż co dał Młanka Mi-
kołajowi rany, to mu dał w swem lesie, iż mu
się nie dał na prawo wściagnąć.

Terrest. Pyzdren. 1429. 235.

Tako mi — jako mój czeladnik wściagnął
cztery konie i wóz i dwie siekiérze wojtowi, to
wściagnął w mem zapaście zagajonem.

Terrest. Pyzdren. a. 1429. 251.

Tako mi pomoż Bóg — jako tedy, kiedym
siedział soltysem zasiedzonym, kiedy miała Ja-
gnieszka z Dąbrówki soltysem prawem czynić,
tedy tam przed gajonym wiecem nie żalowała sama
ani przez swego prokuratora o półosmy grzywny
ani też o nie kupowała prawa.

Bierzem to k naszej starój przysiędze, iżesmy
siedzieli w zagajonem wiecu tedy, kiedy miała Ja-
gnieszka z Dąbrówki soltysem prawem czynić,
tedy tam przed gajonym wiecem nieżałowała o pół-
osmy grzywny, ani też o nie kupowała prawa.

Terrest. Posnan. a. 1430. 41.

Bierzę to ku mój czczy, k duszy i ku sumnie-
niu memu, jako w ten czasz mię pani Gorzewska
zasadzila na sądzie na zawitem rocze na Pawła
Jędrzejowi o trzy rany, którem jemu skazał za-
płacić, a tam wtenczas Jędrzėj żadał rękojemstwa,

stwa, bymu to pawel obraczil a rzacza paney gorzewskyey rzekl bracze chczaczi ya obraczicz ku paney rakam hyszą tobye zaplata ma stacz pole prawa.

Tako nam pomoszy bog — Jaco pany dorohtka zona mykolayewa dala szedm dzesanth grzywyen grossow szyrokych nathą szecz sladow welkyem Paruszewye mimo dwadzescza grzywyen, yasz ye dorohtka wisznala.

vsnawam to Isze pan borek wkazal Mną naslachczicu na swem chleboieczcu rana rzekacz aby muya Thoma swymy pomoczniky dal gwałtownye y nadrzwach szeczenye y na oknyech.

Taco nam pomosz bog — Isze Jaschek Kxaginsky bezal szamoosm na pana borkow dom gwałtem mocza y na yego striya y schekl drzwi y okna y panicza vranil a tam czo musza dostalo to musza dostalo zaiego poczanthkem przitem gwalcze.

yako czsom wszyol szyczy panu pyotrowi panu gneznenskemu, thom wzyol na swem yeszerze, a ono lowyo.

Taco nam pomosz bog — Jaco to swaczymy Isze czo Micolay Szekirk zayal dobitek kmotowiczom sgowarzewa togy zayal wswem szycze prawem.

Taco my pomosz bog — Iszem ya yal kmotowicza wgrochu wmem na dziedzine na mey.

Tako gim pomosz bog Jako tho swayathcimi Isze Splawsky voczech neyal nacobilepole ynevranyl Jana lypniczkyego czelandnika anisz mu ran dal swymi pomoczniky.

by mu to Pawel obręczył; a rządzca paniej Gorzewskiej rzekl: Bracie, chcę ci ja obręczyć ku paniej rękam, iż się tobie zaplata ma stać pole prawa.

Terrest. Posnan. 1430. 41.

Tako nam pomoży Bóg, jako pani Dorotka zona Mikolajowa dała siedmdziesiąt grzywien groszy szerokich na tę sześć śladów w wielkiem Parusewie, mimo dwadzieścia grzywien, jaż je Dorotka wyznała.

Terrest. Pyzdren. a. 1430. 279.

uznawam to, iż pan Borek ukazał mną na ślachcicu na swem chlebojedźcu ranę, rzekąc, aby mu ją Tomasz z swymi pomocnikami dał gwałtownie i na drzwiach sieczenie i na okniech.

Terrest. Posnan. a. 1430. 83.

Tako nam pomóż Bóg, iż Jasiek Książęński bieżał samoosm na pana Borkow dom gwałtem, mocą i na jego stryja i siekł drzwi i okna i panicza uranił, a tam co mu się dostało, to mu się dostało za jego początkiem przy tem gwałcie.

Terrest. Posnan. a. 1430. 85.

jaco com wziął sieci panu Piotrowi panu gnieźnieńskiemu, tom wziął na swem jezierce, a ono łowią.

Terrest. Pyzdren. a. 1430. 313.

Tako nam pomóż Bóg — jako to świadczymy, iż co Mikołaj z Siekierk zajął dobytek kmotowiczom z Gowarzewa, to ji zajął w swem życie prawem.

Terrest. Posnan. 1432. 100.

Tako mi pomóż Bog — iżem ja jał kmotowicza w grochu w mem na dziedzinie na mej.

Terrest. Posnan. 1432. 113.

Tako jim pomóż Bóg, jako to świadczymy, iż Splawski Wojciech nie jechał na Kobylepole i nie uranił Jana Lipnickiego czelandnika, ani mu ran dał z swymi pomocnikami.

Terrest. Posnan. a. 1432. 49.

yako tho szwyatczą yako Mikolay Schoczyczeg zayaul owcze pana szymanowy nasszwem szycze y thom wydzał y czelantha sto owyecz przesz troya a czelanth szedmoro.

Tako nam — yakosmy przytem bili ysze yandrzezy szaplaczyl dzewyocz grzywyen czaszcz gothowimy pyenyadzmy a czaszcz bidlem, o kthore tu nan szalowano.

Tako — yako czszom wsszaul osszmoro kony a cztirzy wosszy kmyeczom pana yakubowim, thom wsszaul w mem zapuszcze wywołanem na sszwem na prawem zapowyyednem.

Thako my pomoszy bog — Jako czom byla wszanla czworo kony i wosz w them zayeszdze w zapuszcze, gdzie oberman zapowyyedzał wkupowacz obyema stronoma, thym wszanla w them zayeszdze na mem na prawem w zapuszcze w szagayonem na Jezerziczach.

Jaco tho swacza Isz o tem wemy, Isze pan mycolay s margorzatha swa zona szotorowa othpuszczil panu Janowy nemeckowskemu płaszcz potszity popeliczami tacy dobry yaco dwadziesza grzywen y dwa wozniki y wosz iaco szedm grzywen y raby y poszczela viprawy yaco gynschim Szostram dał, y dzeszanth grzywen poszagu.

Testes quos ducit Nobilis Sandivogius Nyewyersky contra et adversus Nobilem Gawel de minori Granowo: primus testis Vincentius Nyegolewsky filius Jazskonis, secundus Rachwal Strzeszmysky, tertius Wyschak Gnuschynsky, quartus Nicolaus Otorowskyego, quintus Thomas Czyeschelsky, sextus Baszko (i. e. Bartholomaeus) de Przeborowo. Rota testium:

Thako my pomoszy swyąthy krysz, ysz Gawel przyal gwalthem s jednym thaco dobrym a z dzeschacza podleyschich na dziedzyna Nyegolyewo gwalthem mocza y vderzyl mu polyczek y krogulcza mu wschal. ten czso przythem byl pyrwy, ysz

jako to świadcze, jako Mikołaj z Chociczěj zajął owce pana Szymanowy (owe) na swem życie i tom widział i cielęta; sto owiec przez trojga, a cieląt siedmoro.

Terrest. Pyzdren. a. 1432. 38.

Tako nam — jakośmy przy tem byli, że Jędrzej zapłacił dziewięć grzywien, część gotowymi pieniędzmi a część bydłem, o które tu nań żalowano.

Terrest. Pyzdren. a. 1432. 79.

Tako — jako com wziął ośmioro koni a cztery wozy kmieciom pana Jakubowim, tom wziął w mem zapuszcie wywołanem na swem na prawem zapowyyednem.

Terrest. Pyzdren. 1432. 86.

Tako mi pomoży Bóg — jako com była wzięła czworo koni i wóz w tem zajeździe w zapuszcie, gdzie oberman (archiarbiter) zapowyyedział ukupować obiema stronoma, tym wzięła w tem zajeździe na mem na prawem w zapuszcie w zagajonem na Jezierzyczach.

Terrest. Costen. a. 1432. 37.

Jako to świadcze, iż o tem wiemy, że pan Mikołaj z Margorzatą swą żoną z Otorowa odpuszcil panu Janowi Niemieckowskiemu płaszcz podszyty popielicami tako dobry jako dwadziescia grzywien, i dwa wozniki i wóz jako siedm grzywien, i raby i pościelę, wyprawy, jako jinszym siostram dał, i dziesięć grzywien posagu.

Terrest. Posnan. a. 1434. 144.

Tako mi pomoży święty kryż, iż Gawel przyjechał gwaltem z jednym tako dobrym a z dziesięcią podlejszych na dziedzinę Niegolewo gwaltem, mocą, i uderzył mu policzek i krogulca mu wziął. Ten, co przy tem był, piérwszy, iż przy

przytem byl y tho wydzal, ysche mu crogulycz tem byl i to widzial, iże mu krogulec wziął i policzek dal, a drudzy V ysze tho swyacz- liczek dal, a drudzy pięciu, iże to świadczymy. Pырwy swyadek ma przyschacz tą rothą Pierwszy świadek ma przysiadz tą rotą, iż Gawsz Gawel przyal na dziedzyna Nyegolyewo s iednym sobie rownym a X podlyeyschimy y dal gest Sandzywogewy polyczek y krogulcza wschal gwałtem moczą, a drudzy, ysz tho swyateczymy, ysz przyal na dziedzyna Nyegolyewo gwałtem moczą y dal mu polyczek y krogulcza mu wschal thako nam bog pomosz y swyathy krzysz.

tem byl i to widzial, iże mu krogulec wziął i policzek dal, a drudzy pięciu, iże to świadczymy. Pierwszy świadek ma przysiadz tą rotą, iż Gaweł przyjechał na dziedzinę Niegolewo z jednym sobie równym a dziesięciu podlejszymi i dał jest Sędziwojewi policzek i krogulca wziął gwałtem moczą, a drudzy iż to świadczymy, iż przyjechał na dziedzinę Niegolewo gwałtem moczą, i dał mu policzek i krogulca mu wziął, tako nam bóg pomóż i święty krzyż.

Res. Cast. Poznan. a. 1434. 42.

Ex iis, quae modo attulimus, seculi exeuntis quarti decimi et ineuntis quinti decimi exemplis apparet, antiquissimis temporibus adjectivorum polonorum declinationem quum inconstantiae non fuisse subjectam, tum a lingua palaeoslovenica non multum abhorruisse. Terminantur enim et pronomina quaedam et adjectiva definita, quae pronominis demonstrativi (ji, ja, je) declinationem sequuntur, in instrumentali numeri singularis constanter in *im*, *ym* generis nullo discrimine observato; in locali autem in *iem*, *em* itidem genus neutrum a masculino non discernendo. Pluralis autem numerus in instrumentali misso discrimine, quod a recentioribus grammaticis in doctrinam linguae polonae temere inductum est, terminationem *imi*, *ymi* constanter exhibet. Exceptiones ab ista regula ter occurrunt in praemissis; legitur namque pag. 11 *po liście dzielnym*, quod proprie *po liście dzielnem* scribendum erat; deinde pag. 22 bis positum est *soltysiem prawem* pro *soltysim prawem*; quae tamen non talia sunt, ut praeceptum ipsum labefactare possint, praesertim cum inconstantiam scripturae in aliis omnibus rebus respicias. Quin imo satis mirari non possum, tanta in omnibus literis scribendis fluctuatione admissa non saepius peccavisse scribas in adjectivis terminandis, quod et in annorum serie non mediocri et in locorum diversitate facile exspectare possis. Loci enim praemissi libris Judiciorum Terrestrium districtus Posnaniensis, Gnesnensis, Costensis et Pyzdrensis deprompti sunt, ut neque eodem tempore neque ab iisdem personis scriptos esse appareat. Unde patet, terminationem istam adjectivorum ineunte seculo quinto decimo fuisse communem omnibus Polonis, inconstantiam autem scribendi medio demum seculo quinto decimo increbuisse.

Quum autem praesenti inconstantiae mederi necesse sit, de modo tamen medicinae non satis constare videatur: mihi quidem antiqua illa et a ceteris populis slavici observata, et a majoribus nostris tradita scribendi ratio aptissima esse videtur, non quod omnes linguas slovenicas iisdem legibus parere debere credam, sed quia antiquam legem bonam praefendam puto novae cuique legi, licet melior esse videatur.

Quod autem quidam dicunt, linguam polonam prisca illa asperitate sonorum, quae ei quondam cum ceteris linguis slovenicis fuisset communis, deposita et abjecta novas quasdam leges sibi constituisse, quae non pristinam linguae polonae indolem in terminandis nominibus et oratione formanda respiciant, sed potius morem gerant studio omnia concinne, sonore et jucunde dicendi, quas ratio-

nes phoneticas illi appellant, hi videant, ne arbitrium suum sequentes plus mali afferant linguae quam boni. Plerumque enim fieri solet, ut leges istae phoneticae, sit venia verbo, non certae, exploratae omnibusque communes sint, sed magnam partem ad arbitrium et libidinem cujusque grammatici compositae. Non est igitur, cur phoneticis causis inducti eandem terminationem instrumentali et locali praescribamus, praesertim usu vetustiore ipso meliorem eamque constantem methodum suadente.

Quum tamen negari non possit, propter diurnam illam, quae subsecuta est, terminandorum casuum eorum inconstantiam, plerosque in pronuntiandis casibus istis non discernere terminationem *im*, *ym* a terminatione *iem*, *em*, propterea forsitan necesse erit instrumentalem in genere masculino et neutro in *im*, *ym* terminare, locali autem terminationem *iem*, *em* ad illam priorem proxime accedentem tribuere, ut et praesentis communis usus ratio hebeatur, et antiquae illius legis jura salva maneant.